УДК 796.011 «1922/1939»

Руслана Труба

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ДІЛО» (1922-1930 РР.)

У статті розкрито особливості висвітлення проблем фізичного виховання і спорту на сторінках газети «Діло».

Ключові слова: *часопис «Діло», спорт, фізична культура, Степан Гайдучок, Тарас Франко.*

В національно-визвольному русі на західноукраїнських землях проблеми фізичного виховання і спорту, поруч з питаннями розбудови політичної, економічної та культурної інфраструктури, посідали важливе місце. В першій половині ХХ століття тут існувала добре розвинена національна система фізичного виховання, що спиралася на вітчизняні теоретичні розробки, які публікувалися окремими виданнями та в спеціалізованій спортивній періодиці. Також діяли численні фізкультурно-спортивні товариства і, навіть, функціонували національні спортивні споруди. При цьому важливо відзначити, що фізична культура і спорт на західноукраїнських землях розвивалися в умовах бездержавності, що накладало свій відбиток як на їх ідеологію й теоретичні установки, так на організаційні структури, спортивні споруди і, навіть, змагання. Дослідники відзначають, що найвиразнішою особливістю спортивного руху в Західній Україні було те, що від початків його зародження й практично до середини 1939 року його розвиток відбувався на національній основі, тобто по всьому краю існувала мережа польських, українських, єврейських та німецьких спортивних клубів. «Така особливість, - пише О. Вацеба, - спрямовувала діяльність спортивних товариств в русло більше ідеологічне, політичне, ніж суто спортивне. Змагання подекуди набирали не стільки спортивного характеру, скільки національного. […] Загальна тенденція, що панувала в українських клубах – спрямованість не досягати найвищих результатів, а широко залучати молодь до спорту, зацікавити її багатьма новими видами фізичних вправ. Лідери українського спортивного руху вбачали за головне не рекорди одного-двох спортсменів, а масовість і всебічність спортивної роботи, вважаючи спорт одним із важливих елементів національної культури и національного відродження» [1, с. 147].

Важливість фізичного і морального здоров'я нації добре розуміли Василь Нагірний, Іван Боберський, Кирило Трильовський, Тарас та Петро Франки, Степан Гайдучок, Роман Дашкевич, Едвард Жарський та багато інших громадських діячів. Так, у газеті «Діло», в листопаді 1927 року зазначалося: «Що представляє для нації фізичне виховання молоді зрозуміли, здається, всі народи світу крім нас. Невеличка, вбога Фінляндія вислала в 1924 р. своїх змагунів на Спортову Олімпіяду до Парижа і чотири рази її прапор пишався на високому машті стадіону. ... Чомуж отже ми, маючи такі самі фізичні дані, як і інші, плентаємось у хвості всіх народів світу... Пора і нам взятися за це діло в ударному темпі і зайнятися серйозно справою фізичного виховання молоді. Пора покінчити вже раз з пустими балачками, а треба постаратися в першу чергу про тих хто має виховувати фізично нашу молодь. Коли не маємо своїх треперів ... і користуємося знанням людей дуже часто ворожих нашій нації, то йдім учитися до чужих. Не вірмо, що змагання нашої дружини з польською чи жидівською ширять опортунізм, бо змагання це не співтоваришування, а завзята боротьба за першенство. Менші страти понесуть наші клюби і наша нація, коли організовано приступимо до змагань з сусідськими клюбами, коли виробимо собі можність міряти свої сили з ними постійно... Разом з таким поставленням справи скінчиться деаерація наших кращих змагунів до чужих клюбів, бо кожен змагун зможе показати свою вдалість у своїому клюбі і не потребуватиме шукати щастя і слави в чужих і там кінець-кінців пропадати...» [2, с. 5].

Отже, дана стаття продовжує дослідження теми з історії фізичної культури та спорту на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. В попередній публікації йшлося про висвітлення Запорозьких ігрищ у газеті «Діло» [3]. Мета нинішньої публікації полягає в зборі, систематизації та аналізі фізкультурно-спортивної проблематики на сторінках газети «Діло» у 1922-1930 роках. Адже роль преси, як одного з вагомих чинників формування суспільної думки, не можна недооцінювати. Дуже часто саме газетні матеріали дають змогу зрозуміти і відчути дух часу, подивитися на конкретний історичний період очима безпосереднього очевидця чи учасника.

Щодо газети «Діло», варто зауважити, що вона в досліджуваний період була, по-перше, щоденною, по-друге найтиражнішою і, відповідно, найпопулярнішим виданням. Очевидно, що резонанс обговорюваних на сторінках часопису проблем в т.ч. фізкультурно-

спортивної тематики, доходив до широких кіл української суспільності. Можна погодитись із думкою Ю. Шаповала, про вплив «часопису на суспільну свідомість українців, творенням практично на «нерозораному полі» патріотичної ідеології, формуванням із «етнічної маси малосвідомих людей» сучасної європейської нації, яка політично і культурно стрімко входила в світову цивілізацію [4, с. 3].

Очевидно важливим і цікавим є з'ясування хто редагував часопис у досліджуваний період, тобто, хто із редакторів, поруч з іншими проблемами приділяв достатню увагу питанням фізичного виховання і спорту. Отже «Діло» 1922-1930 роках редагували: Ф. Федорців, О. Кузьма, Д. Левицький, В. Панейко, І. Рудницький, В. Мудрий, О. Костик.

Наукова новизна та актуальність досліджуваної теми полягає насамперед у тому, що мова йде не про спеціалізовану спортивну періодику, яка в більшій чи меншій мірі висвітлена у роботах С. Костя [5] та В. Ковпака [6], а про щоденну українську газету «Діло». До речі, у різні роки газета видавала як додатки – літературно-науковий тижневик «Неділя», сатиричний «Зиз», літературно-мистецький «Назустріч» та спортивний «Змаг» [7, с. 93-94; 8]. Останнім часом з'явилися напрацювання В. Житарюк [9; 10] у яких показано тематично-жанрові особливості спортивної сторінки часопису та частково висвітлено діяльність Івана Боберського як спортивного журналіста видання.

Варто зазначити, що українська спортивна періодика Галичини в 1922-1930 роках була репрезентована дев'ятьма виданнями («Руханково-Спортовий Вісник», 1922-1923; «Байдужі гинуть», 1923; «Спорт», 1925-1926; «Жінка і спорт», 1926; «Руханка і спорт», 1926; «Спорт і руханка», 1928; «Сокільські Вісти», 1928-1939; «Руханковий додаток «Сокільських Вістей», 1929-1931; «Спорт», 1929, 1931).

Щодо неспортивної періодики зауважимо, що чимало місця питанням фізичного виховання, фізичної культури та спорту приділяла одна з найпопулярніших українських газет - «Діло». Так у ній відомості про ту чи іншу спортивну подію подавалися у рубриці «Новинки» і лише у 1923 році з'явилася окрема колонка «Зі спорту», яка в 1928 р. змінила назву на «З спортивного життя». У ній фізкультурно-спортивне життя краю широко представлено висвітленням питань про становлення та розвиток практично всіх видів спорту, зокрема таких як «копаний м'яч» (футбол), «пориванка» (гандбол), «відбиванка» (волейбол), «кошиківка»

(баскетбол), «лещетарство» (лижний спорт), «гаківка» (хокей), «наколесництво» (велоспорт) та ін. Широко і всебічно фізкультурно-спортивну тематику видання доповнювали анонси про проведення змагань із згаданих вище видів спорту в регіоні, висвітлення їх результатів, повідомлення про збори товариств, розмаїті спортивні тренінги та інструкторські курси.

«З кождним днем спорт набирає все більшого зрозуміння серед нашого громадянства. Ідея українського спорту втискається насильно в рамці нашого щоденного життя, але – на жаль – не вкорінилася ще глибоко і не виплекала в громадянстві належного і всестороннього розуміння» - зазначалося у газеті «Діло» за 1926 рік [11, с. 4]. Тому, для популяризації українського спорту, під гаслом «Спорт виховує націю!», за ініціативою Українського Спортового Товариства було запроваджено святкування 23 травня 1926 року «Дня українського спортовця». Один з дописувачів «Діла» з цього приводу зазначав : «З метою ще більшої пропаганди на користь спорту і з метою показати нашому громадянству, що молодь згуртована у спорт[ивних] товариствах працює в користь свойого духа та тіла» [12, с. 4]. Наступного 1927 р. День українського спорту відзначався 28-29 травня [13] й цей почин львівської української громади підтримали українські спортивні товариства Перемишля [14].

Важлива проблема розвитку та підтримки фізкультурно-спортивних товариств проходить червоною ниткою у багатьох номерах часопису. «Ідея спортивного руху знайшла свій відгомін і серед нашого громадянства, - зазначається у «Ділі», - але цією справою стала займатися сама молодь; старше громадянство не доцінює ваги й значіння спортового руху, ставиться байдуже. [...] Наші спортові організації не мають потрібного приладдя, не мають інструкторів зі спортивним підготуванням, не мають літератури ... не мають фондів – таких необхідних для життя і розвитку кожної організації. Наслідком цих недостач наш спорт не розвивається і топчеться на місці» [15, с. 3].

Найбільш плідно у фізкультурно-спортивній проблематиці 20-30-х років з газетою «Діло» співпрацювали Тарас Франко та Степан Гайдучок. Вони опублікували у часописі низку концептуальних статей з проблем розвитку українського спорту. У 1929 р. в «Ділі» було започатковано рубрику «З історії українського спорту» в якій було видруковано огляд лекцій, що за ініціативою спортивного

товариства «Україна» читали авторитетні у цій сфері Т. Франко й С. Гайдучок [16].

Зважаючи на те, що діти Івана Франка: Андрій, Тарас і Петро безпосередньо пов'язані із розвитком фізичної культури та спорту на західноукраїнських землях, зокрема, брали участь у сокільському, січовому й пластовому рухах, були не лише теоретиками фізичного виховання і спорту, а також активними спортовцями, виступали на різних змаганнях, вважаємо за доцільне дещо детальніше зупинитися на цій сторінці їх життєвого шляху та громадянській позиції.

Так, Петро Франко (1890-1941) – випускник хімічного факультету Львівської політехніки був одним із засновників пластового руху в Галичині, в роки Першої світової війни – старшина Легіону Українських січових стрільців, у 1918-1919 рр. – командувач авіації Української Галицької Армії. У 1914 р. він склав іспит з фізичного виховання у Львівському університеті, що дало йому право працювати вчителем фізичної культури у середніх навчальних закладах. Зважаючи на перешкоди, які чинила польська окупаційна адміністрація працевлаштуванню П. Франка за спеціальністю, викладання «руханки» у дівочій учительській семінарії у Львові, стало не лише реалізацією одного з його покликань на громадській ниві, а й можливістю заробити, так би мовити «кусок хліба». Приділяючи велику увагу практичним питанням розвитку фізичної культури та спорту, зокрема очолюючи секцію тенісу Українського Спортового Союзу, П. Франко, водночас, намагався теоретично осмислити й обґрунтувати ці проблеми, внаслідок чого світ побачили дві його книжки «Пластові гри та забави» й «Підручник швецької руханки».

Тарас Франко (1989-1971) перед Першою світовою війною працював заступником вчителя у філії Академічної гімназії у Львові, викладав грецьку та латинську мови [17, с. 11]. Як і його брат Петро теж вступив до Легіону українських січових стрільців, згодом був офіцером-перекладачем при штабі австрійської армії. Потрапив у російський полон, а після захоплення влади більшовиками перебрався до Харкова, де вчителював, давав приватні уроки. Взимку 1921 р. Тараса Франка було запрошено прочитати цикл лекцій з гімнастики для вчителів українських шкіл в Харкові, тому його матеріали, як очевидця є безумовно цікавими для вивчення фізкультурно-спортивно життя в Україні у радянський період. Варто зауважити, що перший підручник з історії гімнастики Т. Франко написав

перебуваючи у Харкові, як він сам зазначав «Без усяких майже джерел під рукою склав я з памяти коротку історію гімнастики, головні системи, стан руханки на Україні, вправи на приладах, вільні вправи, впоряд, вежі, забави й гри рухові, спорти і пласти. До книжки поробив найпотрібніші рисунки, додав деякі відбитки і шість українських веж і хопів дужання. По довгих заходах пропхав нарешті книжку, яких 8 аркушів до друку. І там, на щастя, про неї й слух загинув. Може досі пропав рукопис хоч був заплачений і тричі рецензований» [18, с. 7].

Лише у 1922 р., з великими труднощами після шестирічної вимушеної відсутності, Т. Франко повернувся до рідного Львова. Як згадує його син Роланд: «...разом з педагогічною діяльністю він не покидав, почате ще в шкільні та студентські роки, наукове дослідження античної літератури, здійснював переклади деяких творів та створював оригінальні праці. Як, зрештою, вся родина Івана Франка, він здоровий спосіб життя, активно займався спортом, був фізично сильний, володів класичною та вільною боротьбою, добре грав у теніс. Тарас Франко був першим головою славної у Галичині спортивної організації «Україна». Розуміючи важливість фізичного розвитку молоді, написав і видав підручник «Історія і теорія руханки»» [19].

У міжвоєнний період викладав гімнастику в академічній гімназії Львова. Тут, разом з ним, працювали такі відомі культурно-освітні діячі та педагоги як Омелян Терлецький, Юрій Полянський, Олександр Тисовський, Іван Чаковський, Ярослав Гординський, Володимир Радзикевич та ін. [20, s. 141-142].

На сторінках газети «Діло» Т. Франко опублікував статтю «Руханкова справа на Вел[икій] Україні», в якій, поміж іншими проблемами підкреслив: «Більшовики ставляться до руханкової ідеї дуже симпатично, але раді би її зробити виключним знаряддям комуністичного виховання й джерелом пролєтарської сили» [18, с. 7]. Згодом, через кілька років, Т. Франко ознайомив слухачів із основними тенденціями розвитку фізичного виховання за Збручем у спеціальній лекції «Фізичне виховання на Радянській Україні», яка була виголошена ним у залі «Сокола-Батька». Про це теж інформував часопис «Діло» [21].

В інших своїх статях у газеті він порушує важливе питання про потребу участі українських спортовців в Олімпійських іграх. Так, зокрема, Тарас Франко наголошує, що «час вже вийти з тісного

загумінка нашої вузшої батьківщини і виступити на світовій міжнародній арені бодай у ділянці спорту». Для цього на думку автора потрібно створити спеціальний олімпійський фонд, вкладником якого має стати «ціле українське громадянство без огляду на партійні ріжниці» [22, с. 4; 23].

В контексті можливої участі українців в Олімпійських іграх 1928 р. в Амстердамі, Т. Франко ставить питання про самостійне представництво України на міжнародних змаганнях через створення Національного Олімпійського Комітету. У своїй статті він звертає увагу на потребу професіоналізації олімпійського спорту [24, с. 4].

Варто звернути увагу на високу оцінку Т. Франком діяльності І. Боберського. Він писав: «Поправа (в сокільському русі – Р. Т.) настає щойно з приходом молодого гімназійного професора Івана Боберського: він то вносить у товариство нову струю солідної праці, небувалого розмаху. Бере живу участь у праці ріжних секцій і в старшині, власним прикладом заохочує байдужих, організує пожежні курси й рухливі вечори… Можна його справді назвати батьком української руханки…» [25, с. 1037-1038].

В часописі «Діло» друкував свої статті на фізкультурно-спортивну тематику Степан Гайдучок. Його, О. Вацеба та Б. Якимович, вважають найавторитетнішою людиною в спортивному й сокільському житті Західної України 20-30-х років минулого століття. «Його ім'я, - пишуть вони, - залишиться в історії як ім'я авторитетного історіографа, аналітика українського сокільства й спортового руху в Галичині, яскравого публіциста» [26, с. 8.]. Справді, перу С. Гайдучка належить десять праць із тіловиховання серед яких: «Вплив фізичного виховання на вдачу нашої молоді», «Півстоліття сокільських видань», «Відбиванка», «Фізичне виховання українського народу», «Вправи вільноруч» та ряд інших.

Ровесник Петра й Тараса Франків, Степан Гайдучок закінчив українську академічну гімназію у Львові, навчався на медичному факультеті Львівського університету, брав активну участь у спортивному товаристві студентів вищих шкіл «Україна», працював над виданням першого на західноукраїнських землях спортивного часопису «Вісти з Запорожжа». В час польсько-української війни 1918-1919 рр. був лікарем в Українській Галицькій армії. З 1923 до 1939 року працював вчителем руханки в академічній гімназії, а в 1939-1952 рр. на кафедрі фізкультури Львівського медінституту.

Крім викладацької діяльності С. Гайдучок активно займався відновленням українського спортивного руху в міжвоєнний період, пропагував серед української молоді здоровий спосіб життя, видавав посібники з фізичної культури і спорту. Він розглядав їх не тільки як засіб формування молодого здорового покоління, а й важливий чинник патріотичного виховання, активно співпрацював з багатьма західноукраїнськими газетами і часописами в тому числі, з «Ділом».

Так, в одному із своїх дописів до часопису він порушує важливу проблему: «Чим має бути спорт у першу чергу для нації?» [27, с. 4]. Він наголошує : «щоби розвій нашого спорту пішов як слід, мусить він скрізь у більших центрах мати до того відповідні майдани». При цьому, зазначаючи, що «сам напрям нашого спорту не йде по тому шляху по якому слід йому йти. Він повинен захопити якнайширші верстви молоді». Акцентуючи на розвитку в переважній більшості футболу й тенісу С. Гайдучок пише: «Другою болячкою є це, що за спорт вважають у нас передовсім копаний м'яч (футбол – Р. Т.) і ситківку (теніс – Р. Т.). При цьому застерігає: «вже нині з неупормованим розвитком спорту зв'язані деякі анормальні появи. І так ми маємо вже серед нашої молоді – на щастя рідкі типи, які дійсно поза технічно добрим копанням м'яча нічого більше не вміють, яких більше ніщо не інтересує і які стають баластом для родин ну і суспільности». «Певне як нація буде економічно сильна то і їх зуміє утримати на те, щоби наші змагання стали дійсно приємними видовищами для багатих верств і для широкої публики, - зазначає далі автор і продовжує, - тепер на спорт не слід глядіти ні як на забаву, ані як на джерело заробітку. І тому щоби не скривилась ідея спорту й не зійшла на манівці його світла ціль – мусять цікавитись спортом і ті поважні громадяне, які донині відносяться до спорту з таким легковаженням» [28, с. 4].

На шпальтах «Діла» порушуються медико-біологічні та психологічні аспекти підготовки спортсменів. У газеті, зокрема, зазначається, що кожний спортсмен повинен проходити ретельний лікарський огляд, бо одним із головних завдань спорту «виховувати людей не лише сильних свідомих і активних, але й здорових» [29]. Цікавими є розуміння і трактування поняття спорт одним із авторів «Діла», який пише: «Спорт видається у нас здебільша примхою вузького спеціаліста та далеким ідеалом, у першій мірі тому, що він охоплює надто багато ділянок життя, для яких ми не маємо найменшого зрозуміння. А спорт є саме вислідком зрозуміння ролі

гігієни для одиниці та суспільності, ролі техніки, ролі естетики і ваги виховування нового здорового покоління. Без усіх цих елементів життя народу і його культура в найширшому розумінні цього слова все більше буде спиратися на глиняних ногах» [30, с. 3].

На проблемі пасивного ставлення до фізичного виховання дітей з боку сім'ї на сторінках газети наголошує один з дописувачів «Діла», який зазначає, що «у нас руханкою і спортом цікавиться невелике число людей, навіть родичі не йдуть подивитися як їхні діти дбають про культуру тіла, про яку родичі в нас завсіди забувають… А чи не є першим обов'язком родичів дбати про виховання дітей поза школою і забезпечити їх здоровий фізичний розвиток?» [31, с. 4].

Надзвичайно корисною для загальної уяви про розвиток фізкультурно-спортивного життя у Львові є статистичні дані вміщені у газеті «Діло» про проведення розмаїтих заходів українськими спортивними товариствами на стадіоні «Сокола-Батька» впродовж 1928 року [32].

В контексті Мундіалю-2014, актуальними будуть зауваги одного з дописувачів «Діла» Б. Лучаковського, який іронічно пише «Слід би вже з самого пошанування слова «футбол» більше грати ногами, а менше головою. Для голови залишіть дуже почесне заняття: комбінувати» [33, с. 4]. У своєму матеріалі автор розкриває основні причини невдач українських футболістів на полі і намагається подати правильний алгоритм тактики й системи гри.

Інший дописувач, звертає увагу на безлад на стадіоні під час футбольної гри, при цьому зазначає, що для забезпечення порядку потрібно «щоб відповідні люди берегли порядку між публікою, не впускали нікого непокликаного на площу гри, а передовсім здержували від диких криків і свистів, що не лицюють навіть у цирку». Як засторога звучать слова «Інакше всяка культурна людина буде оминати українську площу здалека, а це чейже не лежить у нашім національнім інтересі» [34, с. 4].

Проблема недостатності чи то відсутності спортивного інвентарю в українських сільських школах міжвоєнного періоду була надзвичайно гострою, тож, практичні поради відомого спортовця про використання підручних матеріалів на уроках фізкультури для розвитку фізичних якостей дітей були надзвичайно корисними і потрібними, зрештою їх можна активно впроваджувати і нині, більш, ніж через дев'яносто років після виходу матеріалу [35].

Не можна не звернути увагу на статтю С. Гайдучка в якій порушується проблеми туризму в регіоні: робиться акцент на недостатньо кваліфікованій діяльності краєзнавчо-туристських товариств, відсутності власне, українських туристичних баз, стихійній організації мандрівок тощо [36].

Привертає увагу на сторінках «Діла» інформація про такий елітний спорт, як шахи: «Гра в шахи – це умовний спорт, - зазначається у виданні, - з одної сторони вона примушує думати інтенсивно і як найбільше докладно, з другої сторони ця тиха німа боротьба вироблює орієнтаційний змисл, різьбить рішучість та завзяття. Все це корисно впливає на спортовця і є йому в спортовім життю дуже потрібне» [37, с. 4]. Розвиток шахового руху у Львові, шахові турніри та їх результати закономірно знайшли своє відображення на сторінках видання [38]. Так, зокрема, дізнаємося про те, що в у фінальному шаховому турнірі за першість Львова переміг Степан Попель [39]. «Він є прототипом шахіста-джентельмена з опанованими нервами і стоїчним спокоєм, а тому не дивина, що весь шаховий Львів сердечно склав йому захопливі градуляції, в тому переконанні, що мистецький стілець дістався у гідні руки», - зазначалося у газеті «Діло» [40]. Міжнародне шахове життя теж не оминало шпальт часопису, зокрема подається інформація про шаховий турнір 1930 р. у Сан-Ремо, який закінчився безпрецедентною перемогою А. Альохіна [41].

Безперечний інтерес на сторінках видання викликають повідомлення про розмаїті спортивні трепінги, курси спортивних інструкторів та суддів. Так, за ініціативи Українського Спортового Союзу, було організовано спеціальні навчальні курси для спортивних інструкторів. Програма охоплювала шістнадцять предметів (анатомія, фізіологія, історія української руханки, жіноча руханка, копаний м'яч, важка атлетика, масаж та ін.) [42]. Під кураторством С. Гайдучка за ініціативи керівництва Українського Студентського Спортивного Клубу було організовано місячне навчання на спортивних суддів [43].

Порушує газета й проблему пасивного ставлення українського студентства у Львові до спорту, створення ними нових спортивних клубів тощо [44]. Дописувач «Діла» Карло Мулькевич говорить: «Українські спортовці старалися втягнути наше студентство до спортової праці, але всі заходи сходили на ніщо…» і підкреслює, що

«…наше студентство крім науки (якби воно було бодай так?!) не займається не тільки спортом але взагалі ніякими громадськими ні іншими суспільними справами». «З тими явищами треба боротися і за всяку ціну та на кожному кроці її пятнувати. Нації не треба молодих старців, а енергійної, окриленої ідеалами і фізично сильної молоді», - наголошує автор [45, с. 4].

Своєрідним закликом до занять фізкультурою і спортом є видрукувана у часописі популярна стаття, скерована до інтелігенції. У ній дописувач зазнає: «Коли інші народи поважають та високо цінять фізичне виховання та спорт, то ми байдуже, а навіть з упередженням дивимось на нього. Не хочемо зрозуміти того, що наука, мистецтво, - руханка і спорт є суцільно зі собою зв'язані. … Ми просто боїмося спорту, як чогось непевного і небезпечного». «Працю інтелекту треба гармонізувати з працею м'язовою, треба вправляти духа але також і тіло, а через вправи одного й другого помножиться енергія та сила і тоді запанує гармонія духа й тіла…, - пише автор і наголошує, - …кожному інтелігентові потрібний спорт і руханка. Інженер, адвокат, літерат, торговець і інші, всі вони мають великий гріх супроти природи, коли легковажать фізичні вправи і спорт у щоденному житті» [46, с. 4].

Чимало уваги на сторінках «Діла» присвячувалося діяльності Українського Спортового Союзу, під егідою якого проводилися краєві легкоатлетичні, футбольні, тенісні, лещетарські та інші змагання. В полі зору спортивних оглядачів часопису постійно булла діяльність різних українських спортових інституцій, зокрема Карпатського Лещетарського Клубу. Так, в одному з грудневих номерів «Діла» за 1924 р. зазначалося, що його завдання полягало у «плеканні таких зимових спортів як лещета, совганка, санчата, а також споріднених літніх спортів, головно таких, які причиняються до справности тіла, до їзди на лещетах. КЛК це перший український клюб в краю, метою якого буде згуртувати українське лещетарство на европейській висоті» [47, с.4].

Велика заслуга у пропаганді лещетарського спорту належить С. Гайдучку, який, як інформувало «Діло», 13 грудня 1924 р. виступив перед членами КЛК з доповіддю «Значення лещетарського спорту для нас», в ній він наголосив на «користи для здоровля і вказував потребу розвитку лещетарства, з одної сторонни для скріплення відваги бистроти ума і фізичної сили, а другої з

економічних оглядів. У сьогоднішній добі браку праці багато селян, які через зиму остаються без заняття, а також міська ремісничa молодь, могли б роботою приладів до зимових спортів, найти непоганий заробіток» [48, с. 4].

У стаття «Зима і наш спорт» С. Гайдучок звертає увагу на те, що побувавши у Карпатах він дійшов висновку, що «нашими (тобто українськими – Р.Т.) є лише греко-католицькі Ворохта і Славсько, а інші місцевості – «чи вони українські?». Звідси С. Гайдучок наголошує на потребі «власного захисту у горах» через спорудження власної спортивної бази й популяризацію лещетарства серед українців [27].

З огляду на цьогорічний чемпіонат світу з футболу привертають до себе увагу публікації «Діла» про «копаний мяч». Так, зокрема, ряд матеріалів часопису розповідає про протистояння між футбольними клубами – польським «Чарні» й українським «Україна», взаємини з єврейським футбольним клубом «Гасмонея», футбольні матчі між львівською «Україною» та перемишльським «Бескидом». В червні 1927 р. в «Ділі» було опубліковано інформацію «З секції копаного м'яча при товаристві «Україна»», в якій йшлося про запрошення німецького тренера Бодера у футбольний клуб «Україна»: «Сподіваємося, що під вмілим, фаховим проводом п. Бодера «Україна» займе небавом одно з перших місць між футбольними дружинами Львова. З другого боку слід надіятися, що наше громадянство, вірно оцінюючи вагу рідного спорту буде ще численніше як досі ходити на змагання «України»» [49].

В контексті сучасного стану українського спорту, в тому числі врахування досвіду інших європейських держав у цій царині, варто звернути увагу, що «Діло», ще напередодні Другої світової війни звертало увагу на потребу запровадження в Україні «модерного фізичного виховання». У статті «Шляхи модерного фізичного виховання», автор, який «заховався» під криптонімом «Д. Б.», зазначає: Щоб пізнати як оформлюється модерне фізичне виховання і якими шляхами воно йде, треба слідкувати за подіями, що в ці ділянці людського життя розвиваються в Німеччині й Італії. Бо ці обі держави є творцями модерного фізичного виховання і там постійно поширюється обсяг, засоби і методи фіз. виховання … іде жива праця над його модернізацією, щоб його достосувати постійно до нинішнього суспільного і політичного життя» [50, с. 6].

Таким чином, фізкультурно-спортивна проблематика на сторінках часопису «Діло» посідала місце, яке визначалося насамперед його громадсько-політичною, суспільно-культурною, а не спортивною спрямованістю. Тим не менше, дана тематика булла постійною і навіть мала спеціальні рубрики. При цьому слід мати на увазі, що українська фізична культура і спорт розвивалися в умовах іноземного поневолення, тому вони, поруч з іншими суто спортивними завданнями виконували важливу функцію гармонійного виховання духу і тіла, а також як засіб формування національної свідомості. Як справедливо зауважував Б. Трофим'як: «...було сформовано концепцію спорту скерованого не задля рекордів і високих спортивних досягнень, а насамперед заради плекання високих моральних, національних, фізичних рис майбутнього борця за долю народу» [51, с. 233].

Важливо також розуміти, що становлення і розвиток українського спорту і його висвітлення в пресі, в тому числі у газеті «Діло» відбувалися на громадських засадах, завдяки жертовній праці національно свідомої інтелігенції. Крім того, варто пам'ятати, що створення і діяльність спортивних товариств, клубів, проведення змагань відбувалося в умовах переслідувань і репресій окупаційного режиму, без матеріальної, кадрової, організаційної та науково-методичної допомоги з боку польської держави.

Проблеми розвитку української фізичної культури і спорту на сторінках газети «Діло» висвітлювали багато авторів, деякі з яких виступали у часописі під своїми іменами, а інші під псевдонімами та криптонімами. Але були серед них першорядні постаті, організаторів й теоретиків українського спорту, фізичного виховання й фізичної культури загалом. Вони порушували на сторінках газети «Діло» різноманітні питання з цієї проблематики – від суто теоретичних до інформаційних. Серед них в 20-30-х роках особливо виділяються імена Степана Гайдучка і Тараса Франка. Порівнюючи фізкультурно-спортивну проблематику тогочасної преси, зокрема газети «Діло», і з висвітленням цих питань в сучасній неспеціалізованій періодиці, можна зробити висновок, що майже сто років тому західноукраїнський щоденний часопис «Діло» розглядав ці проблеми системніше, глибше і систематичніше і, зокрема, акцентував увагу на національному аспекті розвитку української фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел

1. Історія Львова: [у 3 т.] / редколегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. – Т. 3. – Л. : Центр Європи, 2007. – 575 с.
2. Ч. Перед загальними зборами Спорт. Т-ва «Україна» (З кругів українських спортовців) / Ч. // Діло. – 1927. – Ч. 265.
3. Труба Р. Висвітлення Запорізьких ігрищ на сторінках газети «Діло» у 20-30-х роках XX століття / Р. Труба // Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів: [зб. наук. статей]. – Л., 2013. – Вип. 3. – С. 70-78.
4. Шаповал Ю. «Діло» (1880-1939) – перша українська щоденна газета / Ю. Шаповал. – Рівне, 2007. – 68 с.
5. Кость С. Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини XX ст. (Структура. Частина друга) / С. Кость. – Л., 2002. – 216 с.
6. Ковпак В. Українська спортивна періодика Галичини 20-30-х рр. XX ст. / В. Ковпак. – Л., 2008. – 236 с.
7. Мовчан С. Діло / С. Мовчан // Енциклопедія Львова: [у 6 т.]; за ред. А. Козицького. – Т. 2: Д-Й. – Л. : Літопис, 2008. – С. 93-94.
8. Животко А. П. Історія української преси / упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
9. Житарюк В. Спортова сторінка в «Ділі»: структура і тематично-жанрові особливості / В. Житарюк // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2005. – Вип. 13. – С. 102-109.
10. Житарюк В. Іван Боберський - спортивний журналіст (на прикладі матеріалів на олімпійську тематику в «Ділі») / В. Житарюк // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – Львів, 2006. – Вип. 29. – С. 139-142.
11. Свято українського спортовця // Діло. – 1926. – Ч. 98.
12. Муль-вич К. Спорт виховує націю / Карло Мулькевич // Діло. – 1926. – Ч. 98.
13. День Українського Спорту // Діло. – 1927. – Ч. 117.
14. Ю. С. День українського спорту в Перемишлі / Ю. С. // Діло. – 1927. – Ч. 129.
15. В здоровому тілі… Піддержуймо наші спортові організації // Діло. – 1926. – Ч. 23.
16. Початки українського спортового руху в Галичині // Діло. – 1929. – Ч. 81.
17. Урядова часть // Звіт дирекції ц. к. академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1913/1914 рр. – Львів, 1914. – 114 с.
18. Франко Т. Руханкова справа на Вел. Україні / Т. Франко // Діло. – 1922. – Ч. 30.
19. Франко Роланд. Син Івана Франка Тарас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=2466
20. Spis nauczycieli. Rocznik II / zestawil Zygmunt Zagorowski. – Warszawa; Lwów, 1926. – 665 s.
21. З руханки і спорту // Діло. – 1927. – Ч. 284.

22. Т. Ф. Українське Товариство прихильників спорту у Львові / Т. Франко // Діло. – 1926. – Ч. 36.
23. Т. Ф. Олімпійський фонд / Т. Франко // Діло. – 1926. – Ч. 52.
24. Франко Т. Міжнародня Олімпіяда й Українці / Т. Франко // Діло. – 1925. – Ч. 90.
25. Лялька Я. Ольга Басараб та її доба / Я. Лялька. – Львів, 2007. – 1248 с.
26. Вацеба О. Сівач зерна добра на рідній ниві [передмова] / О. Вацсба, Б. Якимович // Гайдучок Степан: Воєнні спомини. – Львів, 2002. – С. 5-11.
27. Гайдучок Ст. Зима і наш спорт / Степан Гайдучок // Діло. – 1925. – Ч. 276.
28. Гайдучок Ст. Слідами нашого спорту / Степан Гайдучок // Діло. – 1925. – Ч. 118.
29. Н-ек. Здоровля в спорті / Н-ек // Діло. – 1929. – Ч. 97.
30. М. Р. Спорт і наша суспільність /М. Р. // Діло. – 1926. – Ч. 112.
31. Саломон-Соломяний О. Жіноче спортове свято // О. Саломон-Соломяпий // Діло. – 1926. – Ч. 213.
32. Blu boy. Своя площа / Степан Гайдучок // Діло. – 1929. – Ч. 73.
33. Лучаковський Б. На маргінесі мачу Україна – Погонь (Стрий) / Б. Лучаковський // Діло. – 1927. – Ч. 105.
34. По останніх невдачах «України» // Діло. – 1927. – Ч. 142.
35. Гайдучок Ст. Прилади і прибори до науки руханки в народній сільській школі / Степан Гайдучок // Діло. – 1922. – Ч. 30.
36. Blu boy. Мандрівництво у нас. Поможім здвигнути український захист у Славську! / Степан Гайдучок // Діло. – 1929. – Ч. 114.
37. Шаховий турнір на мистецтво Львова на 1926 р. // Діло. – 1926. – Ч. 82. 38. Шаховий рух у Львові // Діло. – 1930. – Ч. 33; Турнір за мистецтво Львова. Міжклюбове мистецтво» // Там само. – Ч. 276; Клюбові мистецтва Львова // Там само. – Ч. 290.
39. Найліпші шахісти Львова // Діло. – 1930. – Ч. 290.
40. Е. Ч. Степан Попель, член ТУШ, мистцем Львова / Е. Ч. // Діло. – 1930. – Ч. 286.
41. Міжнародній турнір у Сан Ремо // Діло. – 1930. – Ч. 33.
42. Курс спортових інструкторів // Діло. – 1927. – Ч. 49.
43. Курс спортових суддів // Діло. – 1930. – Ч. 25.
44. Студентство і спорт / Діло. – 1926. – Ч. 101.
45. Мель-вич К. Спорт і студентство / Карло Мулькевич // Діло. – 1926. – Ч. 108.
46. К. Мель-вич. Спорт і інтелігенція / Карло Мулькевич // Діло. – 1926. – Ч. 102.
47. Карпатський Лещетарський Клюб // Діло. – 1924. – Ч. 269.
48. Пролєкция // Діло. – 1924. – Ч. 281.
49. З секції копаного мяча при Т-ві «Україна» // Діло. – 1927. – Ч. 136. – С. 4.
50. Д. Б. Шляхи модерного фізичного виховання / Д. Б. // Діло. – 1937. – Ч. 190.

51. Трофим'як Б. Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х років XIX ст. до 1939 р.) : [навч. посіб.] / Б. Трофим'як. – К. : ІЗМН, 1997. – 424 с.

Ruslana Truba. Problems of the physical education and sport on the pages of the news-paper «Dilo» (1922-1930)

In the article the peculiarities of the ascertaining of the problems of physical training and sport on the pages of the news-paper «Dilo» are shown.

Key words: *periodical «Dilo», sport, physical training, Stepan Hayduchok, Taras Franko.*